

УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 65.011.12

JEL Classification: M 400

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОБ'ЄКТИВНОГО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Голеско І. О.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Розглядається сукупність проблемних питань застосування засобів фінансового аналізу при комплексному використанні результатів фінансової звітності у формах на основі даних бухгалтерського обліку. Мета роботи – виявлення основних проблем, що виникають в ході аналізу фінансової звітності підприємства та шляхів забезпечення прозорості економічного стану суб'єкта господарювання, як для власника, так і для його партнерів шляхом формування об'єктивної узагальненої інформації про фінансовий стан та належного підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень. Проблемність ефективності зовнішнього і внутрішнього аналізу фінансових результатів базується на методологічній відокремленості висновків при дослідженні впливу деяких показників, зокрема при визначенні: факторів прибутковості продаж і оборотності активів в показнику коефіцієнта прибутковості власного капіталу (ROE), що має враховувати специфіку формування обсягу реалізації в залежності від галузевих особливостей і облікової політики підприємства. Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності має базуватись на сукупності підсумків річних звітів, як фінансових, так і статистичних. При цьому має бути врахований інтегральний річний показник рентабельності власного капіталу та постійний (місячний) моніторинг обмеженого числа показників за результатами поточного місяця (динаміка доходу та його структура, рівень витрат та показники прибутковості, величина робочого капіталу і грошові потоки, використання активів. Результати мають методологічне значення для формування підґрунтя ефективності використання фінансового аналізу в сфері аудиторської діяльності та бухгалтерського обліку. Висновки вказують на потребу комплексного підходу до створення відповідної системи фінансово-економічної інформації на підставі багатокомпонентного та поглибленого врахування результатів експрес-аналізу, моніторингу фінансових показників внутрішнього аналізу та результатів фінансової діагностики підприємства, що надасть можливість прийняти обґрунтовані управлінські рішення, направлені на підвищення ефективності його діяльності.

Ключові слова. Фінансовий аналіз, фінансова звітність, аналітичний показник, моніторинг фінансових показників, підприємство, прибутковість,

SOME ISSUES OF FINANCIAL ANALYSIS FOR AN OBJECTIVE MANAGEMENT DECISIONS

Irina Golesko

Kharkiv National Automobile and Highway University

Summary. It is considered a set of issues use of financial analysis in complex financial reporting results using the forms on the basis of accounting. Purpose - to identify the major problems in the analysis of financial statements and ways to ensure the transparency of the entity's economic situation, both for the owner and for its partners by forming an objective summary information about the financial position and proper foundation for decision effective management decisions. Problems with the effectiveness of internal and external analysis of financial results based on methodological divide between the study findings effects of certain indicators, in particular at certain: sales and profitability factors asset turnover index in the rate of return on equity (ROE), which should take into account the specific formation of sales, depending on the industry characteristics and accounting policies. In-depth analysis of financial and economic activities should be based on the combined results of the annual reports, both financial and statistical. This should be taken into account integral annual return on equity and permanent (monthly) monitoring a limited number of indicators on the results of the current month (recurrent income and its structure, the level of costs and profitability, the value of working capital and cash flows of the assets. The results have methodological the basis for the formation efficiency of financial analysis in the field of auditing and accounting. The findings indicate the need for a comprehensive approach to the creation of an appropriate system of financial and economic information and on the basis of multi-depth consideration of the results of the rapid test, monitoring financial performance and results of the internal analysis of financial diagnostics the company that will enable make informed management decisions aimed at improving the efficiency of its operations.

Keywords: financial analysis, financial statements, analytical index, monitoring financial indicators, enterprise profitability

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин і появи різних видів власності спричинили зміни не тільки діючої системи обліку, а і зміни фінансової звітності. Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, складених на основі даних бухгалтерського обліку з метою надання зовнішнім та внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у вигляді, який зручний і зрозумілий для прийняття цими користувачами певних ділових рішень [1].

Досвід світового розвитку бухгалтерського обліку і звітності, свідчить, що існують загальноприйняті принципи, які визначають якісні характеристики фінансової звітності, що відображені в міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ). В даний час більшість країн світу, в тому числі і Україна, прийняли ці основоположні вимоги. А стандартизація бухгалтерського обліку і фінансової звітності згідно МСФЗ значно змінила інформаційну базу фінансового аналізу, що потребує внесення відповідних корегувань його методики, а також не може не стосуватись питання уніфікації показників, що використовуються аналітиками.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблеми оцінки фінансового стану підприємств займає значне місце в працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців-економістів. Рішенням даної наукової задачі займаються М. І. Баканов, І. Т. Балабанов, Т. Б. Берднікова, М. Д. Білик, І. О. Бланк, М. Н. Крейніна, Р. О. Костирко, В. П. Привалов, Н. О. Русак, В. А. Русак, Р. С. Сайфулін, Г. В. Савицька, А. Д. Шеремет, Л. Бернштейн, А. Гропелі, О. І. Барановський, В. М. Івахненко, Л. А. Лахтіонов, О. Г. Мендрул, О. В. Павловська, В. В. Сопко, О. О. Терещенко, Ю. С. Цал-Цалко, М. Г. Чумаченко та інші [2-8]. У кожного з них свої підходи до формування системи оціночних показників фінансового стану. Але проблема уніфікації цих показників, на нашу думку, розглянута недостатньо. Аналіз діючих методик показав суттєві недоробки з даного питання.

Невирішені складові загальної проблеми. Відсутність комплексного врахування результатів застосування певних засобів фінансового аналізу при формуванні об'єктивного підґрунтя ефективних управлінських рішень.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є виявлення деяких проблем, що виникають в ході зовнішнього і внутрішнього аналізу, заснованого на фінансовій звітності підприємства, головне призначення якого – забезпечення прозорості економіки суб'єкта господарювання, як для власника, так і для його партнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою фінансового аналізу є оцінка фінансового стану підприємства на останню звітну дату з урахуванням динаміки його змін, які склалися за результатами господарської діяльності підприємства за два останні роки; визначення факторів, що вплинули на ці зміни, та прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства. [9]

Виходячи з того, що підприємство – це механізм, що знаходиться в стані постійного вдосконалення своєї діяльності, виникає питання, з чого почати цей процес. На нашу думку, началом будь-якого процесу служить комплексна аналітична діагностика. Логіка аналітичної роботи передбачає її організацію у вигляді двомодульної структури: експрес-аналіз фінансово-господарської діяльності і поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності. В першому випадку аналітик передбачає отримати тільки саме загальне уявлення про підприємство на основі наявної звітності, у другому, проведені аналітичні розрахунки та очікувані результати повинні бути більш деталізовані і докладні.

Використовуючи данні фінансової звітності можна отримати уявлення про чотири аспекти поточної діяльності підприємства:

- майновий і фінансовий стан (тобто наскільки стійке дане підприємство, чи є стратегічно вигідним вкладати в нього кошти і мати контрагенті відносини) оцінюється шляхом вертикального і горизонтального аналізу балансу і розрахунком коефіцієнтів;

- фінансові результати (тобто прибутковість або збитковість діяльності) згідно звіту про фінансові результати, дозволяє оцінити динаміку і структуру формування прибутку, фактори, що впливають на нього і зрозуміти наскільки ефективно працює підприємство;

- зміни в капіталі власників (тобто зміни чистих активів підприємства за рахунок всіх факторів, включаючи внесення капіталу, його вилучення, виплату дивідендів, формування прибутку або збитку), що знаходить своє відображення в звіті про власний капітал;

- ліквідність підприємства (тобто наявність на підприємстві вільних грошових коштів, як найважливішого елемента стабільної роботи в плані ритмічності розрахунків з контрагентами), яка оцінюється за даними звіту про рух грошових коштів, так як для

ритмічності розрахунків з кредиторами важливо не розмір прибутку, а наявність грошових коштів в необхідних обсягах і в потрібний час.[10]

Для цілей діагностики слід використовувати тільки ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень, так як кінцевим користувачем результатів діагностики є вище керівництво, якому необхідна більш узагальнено представлена і лаконічна система даних. Самі по собі фінансові показники марні для прийняття рішень, якщо аналітиком не проведено їх порівняльний аналіз в динаміці (з показниками даного підприємства за попередні періоди часу) або з аналогічними показниками інших підприємств галузі (зазвичай підприємств-конкурентів) або з нормативами, які вказані в методиках фінансового аналізу різних авторів. Замінником цих нормативів можуть бути середньогалузеві показники, але сьогоденний стан економіки України і рівень науково-дослідних робіт, не дозволяють їх визначити. На нашу думку, торкаючись питання бази порівняння з точки зору методології, необхідно також пам'ятати, що кожен суб'єкт господарювання самостійно формує облікову політику, а це вносить певну специфіку і відображається на даних його фінансової звітності.

В даний час, чимало економістів схиляються до думки, що чим більше власних джерел фінансування, тим більш стійкий фінансовий стан підприємства, вище показник рентабельності власного капіталу і більш висока його інвестиційна привабливість [11]. Визначаючи фінансову стійкість підприємства, звичайно прийнято вважати, що для достатньої його фінансової автономії сума позикових коштів не повинна перевищувати 50% загальної суми джерел фінансування, в той час як самою високою оцінкою ефективності управління підприємством є його здатність успішно працювати за рахунок позикових коштів.

Отже, питання раціонального співвідношення власних і позикових джерел фінансування для конкретного підприємства може бути вирішене тільки виходячи з його умов роботи, складу майна і інших обов'язків. Важливим є значення цього показника за попередній період часу. Його позитивна динаміка дозволяє зробити висновок про успішну роботу підприємства, а негативна змушує шукати слабкі місця діяльності. Головне, чим визначається прийняття рішень про структуру джерел фінансування – відповідність структури джерел структурі майна.

Ми можемо зробити висновок, що слід акцентувати увагу на якісній характеристиці фінансового стану підприємства, а саме робочому капіталі, так як він є гарантом подальшої можливої роботи підприємства, його пріоритету в порівнянні з фінансовою стійкістю (співвідношення власного капіталу і валюти балансу).

Слід відмітити також, що в літературі зустрічається думка, про те, що чим менше запасів і більше грошових коштів в структурі балансу, тим краще. Однак слід врахувати вплив зовнішніх факторів, таких як: рівень інфляції, зміна рівня цін на запаси. Дбайливий господар в сьогоденній економічній ситуації скоріше використає гроші на придбання запасів, щоб бути у вигаді. І цей факт також повинен враховуватись в аналітичній роботі.

Данні балансу дозволяють оцінити діючі на підприємстві умови розрахунків з дебіторами і кредиторами та їх фінансові наслідки. Сам по собі факт перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською сприяє росту платоспроможності підприємства, але одночасно впливає на збільшення потреби у власних оборотних засобах. Аналізуючи данні якогось конкретного підприємства, потрібно враховувати, що в залежності від рівня платоспроможності і забезпеченості власними коштами, цей факт може бути сприятливим або несприятливим для фінансового стану підприємства.

В аналізі фінансових результатів основним показником визнаний коефіцієнт прибутковості власного капіталу (ROE), що ставить на перше місце інтереси власників. Даний показник забезпечується, головним чином, двома факторами: прибутковістю продаж і оборотністю активів. Прибутковість продаж належить до групи показників операційної діяльності. Але, аналізуючи його, слід враховувати специфіку формування обсягу реалізації в залежності від галузевих особливостей і облікової політики підприємства. Оцінка показників ліквідності і оборотності в експрес-діагностиці дають можливість менеджменту підприємства підтримувати оптимальний рівень оборотності і ефективно використовувати позикові кошти.

Виходячи з цього, для раціонального проведення фінансової діагностики підприємства необхідно і можливо по даним фінансової звітності провести аналіз ефективності використання активів (оборотності), показників структури капіталу, прибутковості активів і власного капіталу, ліквідності, не втративши при цьому будь-які ключові показники, і правильно їх інтерпретувати.

Слід враховувати, що має сенс аналізувати так звані «ринкові показники»: прибуток на одну акцію, коефіцієнт дивідендних виплат і т.п., якщо підприємство є публічним акціонерним товариством. Однак, внаслідок відсутності розвинутого ринку цінних паперів в Україні, такий аналіз майже не виконується.

Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності, передбачає використання всього фінансового інструментарію, доцільно проводити за підсумками річних звітів як фінансових, так і статистичних, що надасть можливість виявити і усунути причини можливих упущень.

За результатами фінансової діагностики аналітики повинні надати короткі конструктивні висновки, спрямовані на поліпшення діяльності підприємства.

Для оперативного управління фінансовими показниками (внутрішній аналіз) рекомендується проводити моніторинг обмеженого числа показників за результатами поточного місяця: динаміка доходу та його структура, рівень витрат та показники прибутковості, величина робочого капіталу і грошові потоки, використання активів.

Враховуючи той факт, що показник рентабельності власного капіталу інтегральний і формується протягом року, оцінку прибутковості слід проводити з використанням показника рентабельності, що дасть змогу оцінити і виявити негативні тенденції операційної ефективності, розрахованого як співвідношення прибутку до оподаткування до виручки.

Відносно показників витрат, то їх оцінку слід провести диференційовано. Аналізуючи витрати, потрібно перевірити наявність відхилень від нормативів при оцінці змінних (прямих) витрат і правильність формування і розподілу за видами виробів постійних витрат [12]. Інформаційні дані для моніторингу цього питання можуть бути отримані при умові наявності на підприємстві ефективної системи управлінського обліку. Якщо такі дані відсутні, то можливості обліку з використанням комп'ютерних програм, дозволяють оперативно зібрати відповідну інформацію. Крім того, для оцінки постійних витрат можливе використання показника маржинального прибутку (різниця між виручкою та змінними витратами).

Проведення CVP-аналізу (аналіз беззбитковості, фінансової безпеки і маржинального аналізу прибутку) необхідно проводити не за загальним обсягом продукції, так як це не дає важливої інформації для цілей управління. А потрібно зосередитись на кожному виді продукції, активізувати просування більш рентабельної, прийняти оперативні заходи по ціноутворенню, що дозволить науково обґрунтувати планування раціонального асортименту (с точки зору підвищення рентабельності) і сприятиме результативному управлінню фінансово-економічної діяльності.

Висновок. Узагальнюючи отримані висновки, можна сказати, що створення відповідної системи фінансово-економічної інформації, експрес-аналіз, поглиблений аналіз результатів діяльності підприємства, моніторинг фінансових показників внутрішнього аналізу – основні компоненти фінансової діагностики підприємства, має практичний сенс і дає можливість прийняти обґрунтовані управлінські рішення, направлені на підвищення ефективності його діяльності.

Перелік посилань.

1. *Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.*
2. *Бердникова Т. Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособ. / Т. Б. Бердникова. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 215 с.*
3. *Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк. – К. : Ника – Центр, Эльга, 2001. – 528 с.*
4. *Костырко Р. А. Финансовый анализ : учеб. пособ. / Р. А. Костырко – Х. : Фактор, 2007. – 784 с.*
5. *Крейнина М. Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки / М. Н. Крейнина. – М. : ИКЦ «ДИС», 1997. – 224 с.*
6. *Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька – [2-е вид., випр. і доп.] – К. : Знання, 2005. – 662 с. – (Вища освіта XXI століття).*
7. *Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підруч. / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.*
8. *Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 208 с.*
9. *Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ від 26.01.2001 р. № 49/121 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України, Фонд державного майна. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>*

10. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ 19.01.2006 р. № 14 (у редакції наказу від 26.10.2010 р. № 1361) [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України. – Режим доступу : <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ministry-of-economy/1343-1361.html>

11. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / К. В. Ізмайлова – 2-е вид. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.

12. Мочалина З. Н. Моделирование операционной деятельности предприятия с целью обеспечения стабильного финансового результата / З. Н. Мочалина, Е. В. Павленко // Коммун. хоз-во городов. Сер. Экон. науки. – 2005. – Вып. 62. – С. 180-186.

Стаття надійшла: 14.06.2015 р.

Рецензент: д.н. держ упр., доц. Маліков В.В.

УДК 338.47

JEL Classification: L20

ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА

Деділова Т.В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В роботі удосконалено теоретичні основи управління процесом розвитку на підприємствах дорожнього господарства шляхом визначення його основних галузевих особливостей функціонування. Використання структурно-логічного підходу та методу порівняльного аналізу дозволило встановити такий перелік напрямів розвитку підприємств дорожнього господарства, як взаємозв'язок з національною економікою; нормативно-правове регулювання діяльності; ринок будівельно-монтажних робіт; фінансування; інноваційна діяльність; ресурсозбереження; виробнича діяльність; продукція. В межах такого переліку було виокремлено групи факторів, що відображаються у вигляді певної класифікації за фінансово-економічною, інвестиційною, ресурсною, техніко-технологічною ознаками. В роботі відмічається, що фактори розвитку підприємств дорожнього господарства можна об'єднати у дві групи: екстенсивні (фактори, що відображають збільшення кількості ресурсів виробництва) і інтенсивні (фактори, що відображають використання інновацій). Співвідношення екстенсивності й інтенсивності розвитку підприємства дорожнього господарства виражається в показниках використання його виробничих і фінансових ресурсів. Обґрунтовано, що підрядні підприємства дорожнього господарства поєднують в собі одночасно характерні риси промислових будівельних підприємств і підприємств сфери обслуговування. Наслідком цього є прикордонний характер напрямів розвитку таких підприємств, що викликає необхідність комплексного підходу до вивчення їх факторів, і надає їм специфічні риси, не характерні для більшості виробничих підприємств. Встановлено, що характерні риси підприємств будівельного комплексу є присутніми в більшості напрямів розвитку, характерних для функціонування підприємств дорожнього господарства. Результати дослідження можуть бути використані підприємствами дорожнього господарства з метою удосконалення процесу управління їх розвитком.

Ключові слова: підприємство, управління, розвиток, напрями, фактори, дорожнє господарство, будівельний комплекс

BRANCH FEATURES OF ROAD ECONOMY ENTERPRISES DEVELOPMENT

Tetyana Dedilova, PhD in Economics, Associate Professor

Kharkiv National Automobile and Highway University

Summary. The article is devoted to the theoretical problems of development management enterprises of road economy by definite its key industry functioning features. Using of structural-and-logical approach and method of comparative analysis has allowed to identify the such list of areas of development enterprise of road economy, as the interrelation with the national economy; normative and legal regulation of activity; market of construction works; financing; innovation; resource saving; production activities; products. Within this list have separated groups of factors that appear in the form of a classification of the financial and economic, investment, resource, technical and technological features. The article has observed that factors of road management enterprises can be grouped into two groups: extensive (factors that reflect the increase of production resources) and intensive (factors that reflect the use of innovation). The ratio between extensity and intensity of development of the enterprises of road economy is reflected in the indicators of production and financial resources. In article was proved that the contract-